

Vaqif YUSİFLİ - 75

Vaqif Yusifli: Ədəbi portret cizgiləri

(Əvvəli ötn sayımızda)

Yazıb ki, "Tənqid yarpaqları "tənqidçi dəftərindən qoparılmış yarpaqlardır". Ona görə, "kitabın bütövlüyünü şərtləndirən tənqidçi başlanğıcıdır; zamana, hadisələrə, tarixə və tarixi simalara tənqidçi nəzəridir".

«Karvanbaşı, yolun hayandır» (Bakı, «Gənclik», 1998) kitabı məqalələr toplusudur. Nəşrin redaktoru Cavanşir Yusifli, «Tənqidçi dünyası» adlı ön sözün müəllifi Nadir Cabbardır. Kitab iki bölmədən ibarətdir. «Problemlər» başlığında birinci bölmədə Azərbaycan ədəbi tənqidi ilə bağlı mülahizələr, «Azərbaycan romanı: dünən və bu gün», habelə, ikinci bölmədə «Bu sənət yolunda bir son döyüş var» adı ilə ədəbi gəncliyin problemləri göstərilib.

«Yollar hayana aparır» kitabı (Bakı, «Gənclik», 1999) da məqalələr toplusudur. Redaktoru Mustafa Çəmənli, «Ədəbiyyat gəmisinin dor ağacından baxan adam» adlı ön sözün müəllifi Vilayət Quliyevdir. Kitab iki bölmədən ibarətdir. Birinci bölmədə iki məqalə silsiləsi «Gənc şairlər, sözüüm sizədir» başlığı ilə təqdim edilib. Burada 1970-1980-ci illərdə ədəbiyyata gələn gənc şairlərin: Qardaşxan, Avdı Qoşqar, Namizəd Xalidoğlu, Nazim Əlioğlu, Barat Vüsal, Qurban, Nisəbəyim, Nubar, Adil Mirseyid, Zahid Sarıtorpaq, İbrahimxəlil, Məhəmməd Astanbəyli, Əlizadə Nuri, Salam Sarvan, Əlisəmid Kür, Tofiq Qaraqayının yaradıcılığı təhlil olunub. «Yeddi duyğu» adlı məqalələr silsiləsində isə Kəmaləddin Qədim, İlham Qəhrəman, Barat Vüsal, Qulu Ağsəs, Səhər, Mübariz Məsimoğlu və Hicran Hüseyinovanın şeirlərindən söz açılıb. Kitabın ikinci bölməsi «Ədəbi portretlər» adlandırılıb. Həmin ədəbi portretlər Mikayıl Müşfiq, Nigar Rəfibəyli, Bəxtiyar Vahabzadə, Yusif Səmədoğlu, Ələkbər Salahzadə və Paşa Qəlbınur haqqındadır.

«Bu nə sehrdir belə» (Bakı, «Elm», 1999) - Elçin Əfəndiyev haqqında əlli altı "söz"dür. Cavanşir Yusifli ilə birgə yazılıb. Xalq yazıçısı Elçinin yaradıcılığı haqqında ilk monoqrafiyadır. Kitabın redaktoru İntiqam Qasımzadədir. Arif Əmrahoğlu "Dünyanın adı qonağı və ya "Elçin haqqında əlli altı söz"lə bağlı bir neçə söz" məqaləsində Vaqif Yusiflinin kitabını Elçinə doğru yolun, keçidin başlanğıcı hesab edib, məqaləsində kitabın təhlilini verib. Kitab haqqında Əsəd Cahangir də "Tənqid öz sözünü deyir" məqaləsini yazıb, hər ikisi Elçindəki işiqxatarıcılığını izləyib. «Tənqid və bədii söz» (Bakı, «Mütərcim», 2002) məqalələr toplusudur. Nəşrin redaktoru Cavanşir Yusifli, ön sözün müəllifi Aybəniz Kəngərliyədir. Kitab beş bölmədən ibarətdir. Birinci bölmədə ədəbi portretlər təqdim olunub. Alimin ən çox sevdiyi şair - Məhəmməd Füzuli haqqında üç məqalə - portret verilib. Habelə, Cəfər Cabbarlı, Əli Kərim, Qabil, Mədinə Gülgün, Nəriman Həsənzadə, Fikrət Sadiq, İsa İsmayılzadə, Musa Yaqub, Abbas Abdulla, Zəlimxan Yaqub... Azərbaycan romanı» adlı ikinci bölmə iki böyük

məqalədən ibarətdir. Üçüncü bölmə «Ədəbi gəncliyin axtarışları» adlanır, -Ramiz Qusarçaylı, Saday Şəkərli, Mahir Mehdi, Musa Urud, Mürvət Qədimə, İslam Rzayev, Elçin Mirzəbəyli, Əlişirin Şükürlü kimi gənc şairlərin yaradıcılığı haqqındadır. Söhbət ikimininci illərin əvvəllərindən gedib. Kitabda bir bölmə də «Müstəqilliyimiz və ədəbiyyatımız» adlanır. Müəllif Azərbaycan ədəbiyyatında müsəttəqillik uğrunda gedən mübarizələri əks etdirib, mövcud suallara əhatəli cavab verilib.

Məmməd Orucun "İş axtaran", Elnarə Akimovanın "Tənqidin inamlı səsi" məqalələri "Tənqid və bədii söz" kitabı haqqındadır. E. Akimova hesab edib ki, kitab haqqında söz demək "Çağdaş ədəbi prosesin mühüm

məsələlərini aktuallaşdırmaq qədər zəruridir".

«Tənqid də yaradıcılıqdır» (Bakı, «Mütərcim», 2003) kitabının redaktoru və ön sözünün müəllifi akademik Kamal Talibzadədir. Kitabda birinci bölmə «Ədəbi proses» adlanır. «Əsrin birinci ili» məqaləsi 2001-ci ilin nəşri haqqındadır. İkinci bölmə silsilə məqalələrdir - «Ədəbi məktublar» adlandırılıb. Müəllif Mehdi Hüseyindən sonra Ədəbi məktublar janrını genişləndirib, ədəbi tənqidlə bağlı mülahizələr irəli sürüb, qəzəl yazan şairlərin yaradıcılığından söhbət açıb və s. Həmin bölmədə müasir Azərbaycan dramaturgiyası və yeni yaranan tarixi romanlar təhlil olunub. Kitabda ikinci bölmə «Ədəbi portretlər» adlandırılıb. Rəsul Rza, Məmməd Cəfər, Kamal Talibzadə, Əkrəm Əylisli, Çingiz Hüseyinov və Seyran Səxaətin ədəbi portretləri təqdim olunub. Üçüncü bölmə «Ədəbi gəncliyin axtarışları» adlanır. Burada Akif Səməd, Rüstəm Behrudi, Zamin Hacı, Ədalət Əsgəroğlu, Şakir Xanhuşeyn, Bilal Alarlı yaradıcılığı təhlil olunub. Eyni zamanda Murad Köhnəqala, Rasim Qaraca, Qəşəm Nəcəfzadə, Mübariz Cəfərlinin yaradıcılığı da təhlil obyektinə edilib. Beşinci bölmə «Tənqid yarpaqları» adlandırılıb. Burada Elçin Hüseyinbəyli və Saday Budaqlının hekayələri, Eldar Baxışın şeirləri analiz olunub. «Ədəbi polemika» adlı sonuncu bölmədə müəllif Rasim Qaraca, Azad Yaşar və Rafiq Tağının məqalələri ilə bağlı polemikada bulunub.

«Həyatın ritmi» kitabı Hüseyinbala Mirələmovun yaradıcılığı haqqında olub, redaktoru Əlirza Xələflidir (Ba-

kı, «Azərbaycan», 2003). «Bir muğam Məcnunu» kitabı xanəndə Zahid Quliyev haqqındadır. Redaktoru Kamil Vəli Nərimanoğludur («Atilla», 2003).

«Ürəyimi sərdim günəşə» və «Fikrət Qoca - 70 il» kitabları monoqrafiyədir. Müəllif Xalq şairi F. Qocanın həyat və yaradıcılığında söz açıb. Birinci kitabın redaktoru Əjdər Oldur («Təbriz», 1997). İkinci kitab «Nurlan» nəşriyyatının nəşridir (2005).

Şair ömrü - İltifat Saleh» kitabının redaktoru Qardaş Əlişoğludur (Bakı, «Əbilov, Zeynalov və oğulları» nəşriyyatı, 2007)

«Yolayıcı» (Bakı, 2004) da məqalələr toplusudur. Redaktoru Elçin İsgəndərzadə, ön sözün müəllifi isə Adil Mirseyiddir. Kitabda müəllif əsasən 1990-cı illərdə ədəbiyyata gəlmiş şair və nasirlərdən bəhs edib. «Sındır qəfəsi» («Mütərcim», 2008) adlı kitab da məqalələr toplusudur. Redaktoru Telman Vəlixanlı, ön sözün müəllifi Nərgiz Cabbardır. «İşiqxataran» adlı kitab («Vektor», 2008) Vaqif Yusiflinin 60 yaşına həsr edilib. Toplada görkəmli sənətkarlar, tənqidçi və ədəbiyyatşünasların Vaqif Yusifli yaradıcılığına həsr etdikləri məqalə və resenziyalarından söz açıb. Kitabın redaktoru Elçin İsgəndərzadədir. Kitabdakı məqalələrin müəyyən qismi «Vaqif Yusifli-75» kitabına da daxil edilib. «Teatr - məhəbbətim mənim. İlham Namiq Kamal» kitabının redaktoru Lələ Əlizadədir. (MMC nəşriyyatı, 2009). «Poeziyanın yolları və illəri (1960-2000-ci illər)» (Bakı, "Mütərcim", 2009) monoqrafiyası müəllifin "Müasir Azərbaycan poeziyasında ənənə və novatorluq" mövzusunda doktorluq dissertasiyası əsasında hazırlanıb. Kitabın elmi redaktoru Yavuz Axundludur.

Akademik Nizami Cəfərov "Poeziyanın yolları və illəri (1960-2000)" monoqrafiyasını xüsusi vurğulayıb. Bunları deyib: alim Azərbaycan poeziyasının tarixi mənzərəsini ideya-estetik təmayülləri ilə birlikdə göstərmiş, kontekst ümumi olub, ənənə ilə nprvatorluğa, poetik yaradıcılik texnologiyalarının məzmun və forma aspektlərinə analitik idrak prinsipləri ilə yanaşıb. Alimin yazdığı kimi, Vaqif ədəbi hadisələrə bələddir. Üslubi meyillərin fərqi fərqi, fəlsəfi-metodoloji ümumiləşdirmələrə meyillidir.

Daha sonra müəllifin «Rəsul Rza və müasir Azərbaycan poeziyası» (Bakı, "Letterpres", 2010) adlı monoqrafiyası gəlib. Bu monoqrafiyada Xalq şairi Rəsul Rzanın ədəbi məktəbindən və onun poeziyasının təsir dairəsindən söz açılıb.

«Şeirimizin Nərimanı» monoqrafiyasıdır. Salatin Əhmədli ilə şərikli yazılıb. (Bakı, «MBM», 2011). Kitabda Xalq şairi Nəriman Həsənzadənin həyatı və yaradıcılığı tədqiq olunub.

«Poeziya və zaman» (Bakı, «Mütərcim», 2012) adlı məqalələr toplusunun elmi redaktoru Nizami Cəfərovdur. Birinci bölmə «Müasir Azərbaycan poeziyası» adlandırılıb. Bu hissəyə «2006-cı ilin poeziya mənzərəsi», «Poeziyamız haqqında düşüncələr», «Şeirdən şeir kimi», «Modernizm və postmodernizm» adlı məqalələr yer-

ləşdirilib. İkinci bölmə «Bənzərsizlər» adlanır ki, burada da Əli Kərim, İsa İsmayılzadə, Ələkbər Salahzadə, Camal Yusifzadə, Vaqif Səmədoğlu, Ramiz Rövşən, Vaqif Bəhmənli, Ramiz Qusarçaylı, Akif Səməd, Nizami Aydın, Sabir Yusifov və Balayar Sadiq kimi şairlərin yaradıcılığı, onların hər birinin bənzərsizliyindən söz açılıb. Üçüncü bölmə «Sonuncular-ikiminicilər» adlandırılıb. Aqşin Yenisey, Şərif Ağayar, Zahir Əzəmət, Tərlan Əbilov, Nəringül, Fərhad Mente, Aysel, Cavidan, Anar Həbibbəyli, Gülnarə Cəmaləddin, Qismət, Xaqani Həsən və Şahinə Könülün şeirləri təhlil predmeti götürülüb.

Nizami Cəfərov tənqidçinin "Poeziya və zaman" kitabının dəyərlərindən yazıb.

«Ədəbi həyat» («Vektor», 2014) adlı məqalələr toplusunun elmi redaktoru İsa Həbibbəyliydir. Kitabda müəllifin «Poeziya - 2011-2012» və «2013-cü ilin ədəbi mənzərəsi» adlı icmal məqalələrindən sonra ədəbi portretlər sırası gəlib. Mir Cəlal, Mehdi Hüseyin, İlyas Əfəndiyev, Ənvər Məmmədyanlı, Balas Azəroğlu, Əlağa Kürçaylı, İsi Məlikzadə, Cabir Novruz, Maqşud İbrahimbəyov, Elçin yaradıcılığı təhlil olunub. Daha sonra ədəbi gəncliyin və orta nəslin bədii yaradıcılığından söz açılıb.

«Adil Cəmilin sənət yolu» kitabı şair A. Cəmilin yaradıcılıq yolunu işıqlandırır. Nəşrin redaktoru Şirindil Alışanlıdır (Bakı, «Elmvə təhsil», 2014).

«Ağacəfər Həsənli- bu dünyanın şairi» kitabı da portret janrındadır. Redaktoru Elnarə Akimovadır (Bakı, «Adiloğlu», 2014).

«Bu, Elçin İsgəndərzadədir» kitabı da eyni janrdadır. Ön söz müəllifi Buludxan Xəlilov, redaktoru Qurban Bayramovdur («Vektor», 2015).

Vaqif Yusiflinin Musa Yaqub haqqında "Yaxşı ki sən varsan" (Musa Yaqubun yaradıcılığı). (Bakı, «Çaşıoğlu», 2007) adlı monoqrafiyası şair Musa Yaqub haqqında ilk elmi əsərdir.

«Azərbaycan qəzəli» («Elm və təhsil», 2018) monoqrafiyası Azərbaycan qəzəl janrının keçdiyi inkişaf mərhələlərini işıqlandırır. Nəşrin elmi redaktoru və ön söz müəllifi akademik İsa Həbibbəyliydir.

Azərbaycan tənqidi və ədəbiyyatşünaslığında Vaqif Yusifli yeganə tədqiqatçıdır ki, bölgələrdə yaşayan onlarla yazar haqqında məqalələr yazıb, kitablar nəşr etdirib.

«Sumqayıtda ədəbi həyat» (Bakı, 2019) Vaqif Yusiflinin 24-cü kitabıdır. Nəşrin redaktoru İsa Həbibbəyli, ön sözün müəllifi İbrahim İlyaslıdır. Kitabda Sumqayıtda yaşayan əllidən artıq şair və nasir haqqında portret-çerklər təqdim edilib.

«Bölgələrdə ədəbi həyat» (Bakı, "Elm və təhsil", 2017) kitabında Vaqif Yusifli Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrində yaşayan şair və nasirlərin yaradıcılığından söz açıb. Nəşrin elmi redaktoru İsa Həbibbəyli, redaktoru və ön sözünün müəllifi Qəzənfər Paşayevdir.

(Davamı 16-cı səhifədə)

(Əvvəli 13-cü çəhifədə)

Akademik Nizami Cəfərov “Bölgələrdə ədəbi həyat” monoqrafiyasının əhəmiyyətini xüsusi qeyd edib. Qəzənfər Paşayev də kitabın əhəmiyyətini göstərüb, “Bölgələrdə ədəbi həyatın yorulmaz tədqiqatçısı” adlı məqaləsini yazıb. O qeyd edib ki, Vaqif Yusifli bölgələrin ədəbi həyatından sistemli yazan yeganə alimdir. Q.Paşayev alimin “Bölgələrdə ədəbi həyat” kitabını çap etdirib.

«Qanadlandıq uçmağa»- məqalələr toplusudur («Mütərcim», 2019). Əsər aybKitab layihəsinin nəşridir. Kitabda müəllifin vaxtilə çap olunmuş məqalələri ifadəsini tapıb. «Əli İldırımoglu: romanlar, qəhrəmanlar» kitabı yazıcının romanları haqqındadır. Ön sözün müəllifi Loğman Rəşidzadədir (Bakı, «Elm və təhsil», 2021).

«Rəfail Laçınlı-70». Şair R.Laçınlının həyat və yaradıcılığı haqqındadır. Kitabın redaktoru Rafiq Odaydır (Bakı, «Mütərcim», 2021).

«Həyatla üz-üzə» əsəri müəllifin dostu Masallı Ziyalılar Cəmiyyətinin sədri Qardaş Fətullayev haqqındadır (Bakı, 2022).

Onu da qeyd edək ki, tənqidçinin «Böyük kitab» adlı üç məqaləsi («Azərbaycan» jurnalı, 2014, № 9, 10, 11) Azərbaycan romanı, «Şeirmizin dolaylarında» adlı məqaləsi («Azərbaycan», 2019, № 3) 2018-ci ilin poeziyası, «Son illərin dramaturgiyası» adlı məqaləsi («Azərbaycan» jurnalı, 2020, №9) isə milli dramatur-

giyamız haqqında olubhələ ki müəllifin kitablarına daxil edilməyib.

Tanınmış tənqidçi və ədəbiyyatşünas Vaqif Yusifli son üç ildə müxtəlif qəzet və jurnallarda çoxlu məqalə yayımladı ki, bunların da sayı 50-dən artıqdır.

Xasiyyəti, xarakteri: Gənc nəslə qayğıkeş və tələbkər olub. Anar müəllim onun haqqında yazısını “Ruhun zərifliyi” adlandırıb. Elçin tənqidimizin zəhmətkeşi.

Vaqif Yusifli sakit adamdır, ürəyi yumşaqdır. Lakin tənqid uğrunda vuruşub, - Elçin belə deyib. Vaqif Yusifli cəsarətli, savadlı, səriştəli tənqidçidir, iddiasızdır, sədaqətlidir, -bu da onundur. Bütün bunlar V.Yusiflinin ədəbiyyata, ictimai fikrə, ədəbi mühitə, “Azərbaycan” jurnalına, dostluğa sədaqətini, onun tənqidçi imicini və şəxsiyyətini formalaşdırıb,- bu da Elçindir. Qəzənfər Paşayev də Vaqif Yusiflinin xasiyyətini qiymətləndirib. Tənqidçi Qulu Xəlilova olan münasibətini, -“xoş ovqatı” da yada salıb. Vaqif Yusiflinin meyarı ədəbi vicdandır, - İntiqam Qasımzadə belə xatırladı. Nəhayət, Vaqif Yusifli missiyasında həm də işıqaxtaran olub, - Məmməd Oruc doğrusunu yazıb. Rüstəm Kamal Vaqif Yusiflini “ehtiraslı oxucu, işıqlı salnaməçi, istedadlıtədqiqatçı kimi” qiymətləndirib.

Haşiyə: Mən. İlk gənclik yazılarımızı “Azərbaycan” yurnalı səhifələrinə məmmnuniyyətlə çıxaran tənqidçi, ədəbiyyatşünas və publisistin, sadə və səmi mi həmkarımın portret rənglərini mətn-əlyazma palitrasından yığdım, ayırdım, cizgilərini tamamlamaq istədim. Karıma bütün söz adamları gəldi. Alındımı? Bilmirəm.Əslində biz bütün bilməzlilər içində bilənlərik. Əmanət bildiyimiz ömrümüzdən ayrılan hər bir ad günü daxili mənimizin, mənəvi ruhumuzun təmizliyini çəkib gətirən ikicə damla göz yaşdır!..

Vaqif Yusifli ömrünün 75-ci baharındadır. Biz onu Ədəbiyyatımız adından, Ədəbiyyat İnstitutunun öz adından hərərətlə təbrik edir, ona möhkəm can sağlığı, bol-bol sevinclər, fərəh dolu çağlar arzulayırıq. Salamın mübarək, Vaqif Yusifli!

Əlizadə ƏSGƏRLİ,
professor

